

**O‘ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNI MOLIYALASHTIRISH VA
QO‘LLAB-QUVVATLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH
MASALALARI**

Xolbutayev O‘ktam Xo‘jabekovich

Jizzax politexnika instituti

“Iqtisodiyot va menejment” kafedrasi katta o‘qituvchisi

xolbutayevoktam@gmail.com

G‘ulomova Shohidabonu

Jizzax politexnika instituti talabasi

bonu.g2005@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada mamlakatimizda olib borilayotgan iqtisodiy islohotlar orqali iqtisodiyotning barqaror o‘sishi, kichik va o‘rta biznesning o‘rni, mamlakatimizda uni rivojlantirish uchun yaratilayotgan yangi imkoniyatlar va davlat tomonidan qo‘llab quvvatlanishi bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: Tadbirkorlik, kichik biznes, o‘rta biznes, iqtisodiy islohotlar, oilaviy tadbirkorlik, makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar, aholi bandligi.

Milliy iqtisodiyotda muhim o‘rin egallab borayotgan kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasini yanada rivojlantirish hamda bu orqali ichki bozorni raqobatbardosh, sifatli va eksportbop mahsulotlar bilan to‘ldirish, yangi ish o‘rinlari yaratish hamda buning asosida aholi daromadlarini ko‘paytirish va barqaror iqtisodiy o‘rinishni ta‘minlash borasida ahamiyatga molik ishlar amalga oshirilmoqda.

Shu bilan bir qatorda, bu soha davlat byudjetiga soliq to‘lov tushumlari hajmining ko‘payishi va iqtisodiy rivojlanishning asosiy ko‘rsatkichi hisoblangan yalpi ichki mahsulot salmog‘ining o‘shishiga asosiy turtki bo‘lmoqda.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyati jamiyatimizdagi ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy barqarorlikning tayanchiga hamda asosiy kuchiga aylanib bormoqda.

Hozirgi kunda respublikamizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishga alohida e‘tibor berilmoqda. Chunki, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasini rivojlantirish masalasiga davlatimiz iqtisodiy siyosatining strategik vazifasi sifatida qaralmoqda. Kichik biznes kapital taqchilligi sharoitida ko‘p mablag‘ talab etmaydigan xo‘jalik faoliyati sifatida resurslar aylanmasining yuqori sur‘atlarini ta‘minlaydi, iqtisodiyotni qayta qurish, iqtisodiy nobarqarorlik va resurslar cheklanganligi sharoitida iste‘mol bozorini shakllantirish va uni to‘ldirish

muammosini tez hamda tejamli tarzda hal etadi. Kichik korxonalar iste'mol talabining o'zgarishiga darhol moslashadi va shu yo'l bilan iste'mol bozoridagi zaruriy muvozanatni ta'minlaydi.

Hozirgi paytda ushbu soha nafaqat iqtisodiyotning o'sish sur'atlarini jadallashtirishda, balki mamlakatimiz uchun nihoyatda muhim bo'lgan bandlik va aholi daromadlarini oshirish masalalarini hal etishda ham yetakchi o'rin tutmoqda.

Oxirgi yillarda respublikamizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik bilan shug'ullanuvchi korxonalar soni yil sayin ortib borayotgani sohaning izchil rivojlanayotganligidan dalolat beradi. Bu narsa shu bilan bog'liqki, kichik biznes tizimi ichida mukammal taqsimot tizimining yaratilishi natijasida markazlashgan va rezerv fondlarining tashkil etilishi orqali kengaytirilgan takror ishlab chiqarish imkoniyatlarining yanada mustahkamlanishiga erishish hamda turli soliq imtiyozlarining qo'llanilishi maqsadida kichik biznes kelgusi taraqqiyoti uchun qulay iqtisodiy sharoitlar yaratiladi.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning aholini ish bilan band etishi va o'rta sinfni shakllantirishi kabi xususiyatlari xorijiy iqtisodiy adabiyotlarda batafsil yoritilgan. Rivojlangan mamlakatlar tajribasidan ma'lumki, kichik korxonalar iqtisodiy rivojlanish, ilmiy-texnika ixtirolarini, aholining talabini qondirish uchun qo'llashda istiqbollidir.

Boshqarish sohasida kichik korxonalarda eng kam xarajat qilinishi bilan birga mulk haqiqiy egasining qo'lida bo'lib, undan foydalanish, ko'paytirish doimo yaxshi natijalarga olib kelgan.

Kichik biznes subyektlarining to'la erkinligini ta'minlash va ular faoliyatini rag'batlantirish lozim. Jahon iqtisodiyotida kichik biznes ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni hal etishda, yangi ish o'rinlarini barpo qilishda, bozor o'zgarishlariga nisbatan tez moslashishda va mulkdorlar sinfini shakllantirishda alohida ahamiyatga va yuqori samaradorlikka ega ekanligi tasdiqlanmoqda.

Bir qator mamlakatlarda kichik biznesning iqtisodiyotda tutgan o'rniga, uning tadbirkorlikni rivojlantirishdagi va bozor munosabatlarini shakllantirishdagi ahamiyatiga alohida e'tibor berilmoqda. Shu nuqtai-nazardan bozor iqtisodiyoti rivojlangan mamlakatlarning kichik biznesni moliyalashtirish yuzasidan tajribalarini atroflicha o'rganish va samarali bo'lgan usullarni milliy iqtisodiyotning xususiyatlarini hisobga olgan holda joriy qilish bosh masaladir. Bu esa, o'z navbatida, O'zbekistonda kichik biznes loyihalarini moliyalashni takomillashtirishga ham xizmat qiladi.

Respublikamizning iqtisodiy taraqqiyoti, iqtisodiy mustaqilligi, xalqining faravon turmush darajasi, qolaversa mehnat resurslarining ish bilan bandlik darajasi kichik

biznes va xususiy tadbirkorlikning rivoji bilan bog'liqdir. Bu holat esa korxonalarining iqtisodiy erkinligini rag'batlantirish darajasi rivojlanishi bilan tavsiflanadi. Istiqbolda iqtisodiyot tarmoqlarida ham o'zgarishlar yuzaga keladi. Bu holat ham kichik tadbirkorlikning rivojlanishi asosida ro'y beradi.

Respublikamizda kichik korxonalar tomonidan tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishning o'sishini yaratilgan imkoniyatlardan faollik bilan foydalanish evaziga ta'minlash mumkin.. Milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligi iqtisodiy faoliyat jarayonlari va uning natijalarini aks ettiruvchi ko'rsatkichlarda kichik biznes ulushining yuqori bo'lishiga ham bog'liq ekanligi shubhasizdir. Kam xarajat hisobiga yangi ish o'rinlari yaratish imkoniyati, yirik biznes kirib bora olmaydigan bozor segmentlarini egallay olish qobiliyati, ayniqsa, xizmat ko'rsatish sohasi va uncha katta bo'lmagan mahalliy resurs bazalarini o'zlashtirishda juda qulay tashkiliy shakl ekanligi kichik biznesni rivojlantirishning ahamiyati beqiyosligini ko'rsatadi. Shu sababli ham kichik biznesni jadal rivojlantirish masalasi mahsulot ishlab chiqarishni mahalliyashtirish, xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish, shuningdek, mamlakatning eksport salohiyatini oshirish masalalari bilan chambarchas bog'langan. Ta'kidlash joizki, kichik biznesda tadbirkorlik faolligini oshirish uchun quyidagi umumiy sharoitlar ta'minlashi zarur:

- milliy iqtisodiyotda makroiqtisodiy muvozanatni ta'minlash negizida uni barqaror rivojlanishini ta'minlash;
- iqtisodiyotda raqobat muhiti shakllanishini ta'minlash;
- kichik biznesni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimi, uning mexanizmlarini takomillashtirish asosida rivojlantirib borish;
- kichik biznesga xizmat ko'rsatuvchi infratuzilmalarni samarali harakat qilishini ta'minlash.

O'zbekiston Respublikasida kichik biznes faoliyatini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

- kichik biznesning huquqiy-me'yoriy va tashkiliy asoslarini iqtisodiyotda turli omillar ta'sirida ro'y berayotgan o'zgarishlarga mos ravishda uzluksiz takomillashtirib borish;
- davlat tomonidan kichik biznes va huquqiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini samaradorligini oshirish, bu borada xorijiy mamlakatlar tajribasidagi yangi mexanizmlarni mavjud sharoitlarga moslashtirgan holda amaliyotga qo'llash;
- kichik biznesning innovatsiya negizida rivojlanishini ta'minlash borasida chora - tadbirlarni ishlab chiqish;

-kichik biznesni moliyaviy jihatdan ta'minlash mavjud mexanizmlar samaradorligini oshirish va moliyalashtirishning yangi manbalarini harakatga keltirish negizida qulay investitsiya muhitini yaratish;

-kichik biznesda ishlab chiqarishni tashkil etishning moddiy ta'minotini takomillashtirish;

-kichik biznesni tashqi iqtisodiy faoliyat mexanizmlarini takomillashtirish;

-kichik biznes sohasi uchun malakali raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash;

-kichik biznesda kooperatsiyani chuqurlashtirish.

Kichik biznesni ushbu yo'nalishlarda olib boriladigan chora-tadbirlarni ishlab chiqishda kichik biznesni rivojlantirish borasida xorijiy tajribani o'rganish va uni mamlakatimiz sharoitlariga tatbiq etish muhimdir.

Kichik biznes subyektlarining tashqi iqtisodiy aloqalarga kirishishida savdo vositachilari ko'mak beradi, hamda hamkorlar va xaridor topishga dastlabki imkoniyat yaratiladi. Kichik biznesning mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rnidan kelib chiqqan holda va ushbu sohada sifat o'zgarishlariga erishish uchun dasturning bosh maqsadi: kichik biznes sohasini kengaytirish va samaradorligini oshirish asosida ushbu sektorni barcha tomonidan e'tirof etilgan vazifalarini to'liq bajarishni ta'minlash va rivojlantirishida yangi sifat bosqichiga o'tishini ta'minlashdan iborat.

Aholi boshiga to'g'ri keladigan kichik biznes subyektlari soni 2025 yilda *32,1 ta / 1000 kishiga teng bo'ldi*, eng yuqori ko'rsatkichlar Xorazm, Toshkent shahrida kuzatildi.

Tadbirkorlarning ko'pchiligi savdo sohasida faoliyat yuritadi — bu sektorda korxonalar ulushi *32–38 % atrofida*.

Mamlakatdagi faol korxonalar va tashkilotlarning *85 % dan ortig'i kichik korxonalar va mikrofirmalardir*.

Kichik biznes tadbirkorlik faoliyatini oshirishda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash samarasini oshirish maqsadida dasturda ushbu yo'nalish quyidagilarni amalga oshirishi lozim:

- Uzoq muddatli va past foizli kreditlar hajmini oshirish;
- Garov ta'minotisiz kreditlash mexanizmlarini rivojlantirish;
- Kredit kafilligi jamg'armalari faoliyatini kuchaytirish;
- Yangi tashkil etilgan kichik korxonalar uchun "soliq ta'tili" amaliyotini kengaytirish;
- Innovatsion grantlar ajratish;
- Oliy ta'lim muassasalarida "Biznes boshqaruvi" yo'nalishlarini amaliyot bilan integratsiya qilish;

- Moliyaviy savodxonlik dasturlarini kengaytirish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning "Aholini kichik va o'rta biznesga keng jalb qilishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori.PQ-366-son.15.11.2023.
- 2.O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning "Kichik biznesni rivojlantirishni moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori.PQ-306 son,14.09.2023.
- 3.O'zbekiston Respublikasi. Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2023 yil 18 avgustda tadbirkorlar bilan o'tkazgan Ochiq Muloqoti.Xalq so'zi gazetasi,2023 yil,19
- 4.O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi – stat.uz
- 5.Niyozmetov, D. R. (2025). DIGITAL ECONOMY AND THE ECONOMIC IMPACT OF DIGITALIZATION IN UZBEKISTAN. THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH, 4(37), 272-275.
- 6.Xo'jabekovich, X. O. K., & Shaxlo, X. (2025, April). Design and Management Structure of Garment Enterprises Based on Digital Technologies. In International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies (Vol. 16, pp. 107-111).
- 7.Xo'jabekovich, X. O. K., & Sardor, O. R. (2025, April). THE CURRENT IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON THE LABOR MARKET. In International Conference on Adaptive Learning Technologies (Vol. 16, pp. 111-114).
- 8.Xo'jabekovich, X. O. K. (2025, April). Yashil Iqtisodiyotga O'tish–Xitoyda Barqaror Sanoat Rivojlanishi. In International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies (Vol. 16, pp. 94-96).
- 9.Xo'jabekovich, X. O. K., & Samandar, N. (2024, November). Studying the Efficiency of Corporate Governance in Our Country. In International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies (Vol. 11, pp. 1-3).
10.
o'jabekovich, X. O. K., & Samandar, N. (2024, November). Respublikamizda Moliyaviy Tizimni Takomillashtirish. In International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies (Vol. 11, pp. 7-12).
11.
ciences, 2(3), 109-116.
12.
o'jabekovich, X. O. K., & Samandar, N. (2024, November). Main Tasks of Corporate Management in Enterprises. In International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies (Vol. 11, pp. 4-6).